

A gravel path leads through a forest. The trees are covered in autumn foliage, with many leaves turning yellow and orange. The path is covered with fallen leaves. The scene is captured from a low angle, looking down the path.

33 hectare bomenpark

Herfstkleuren in De Nieuwe Ooster

De Nieuwe Ooster is een indrukwekkend park vol bijzondere bomen en heesters die in het najaar nog volop schitteren met kleurrijk blad, fraaie bessen en zelfs ook nog bloemen.

TEKST EN FOTOGRAFIE WERT NIEUMAN

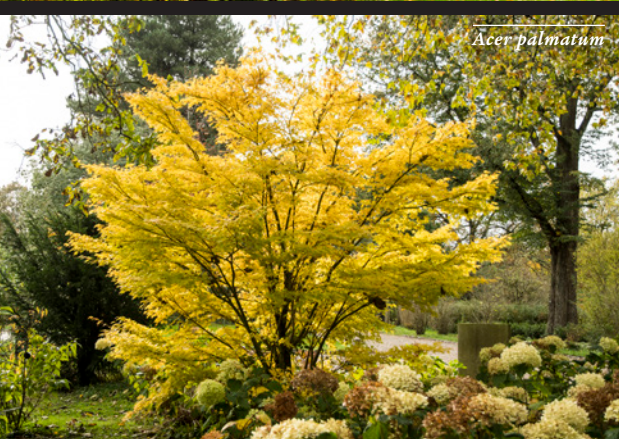
Acer griseum

Firmiana simplex

Betula lenta Subsp. uber

Acer palmatum

Stewartia monodelpha

Parrotia persica 'Vanessa'

Ginkgo biloba 'Tit'

Een bomenpark van 33 hectare in Amsterdam: er zijn steden die met veel minder genoeg moeten nemen! Het is ook niet zomaar een bomenpark of een arboretum, De Nieuwe Ooster is ook een nog in gebruik zijnde begraafplaats en gedenkpark. Grafbeplanting zoals we die in Duitsland vaak zien en waar collega Bert Vermeijden in De Tuin in vier seizoenen 46 over heeft geschreven, is bij ons volledig onbekend. Maar mooie en zeldzame bomen en heesters zijn vaak wel op begraafplaatsen en kerkhoven te vinden. Soms is het meer toevallig dat daar aparte bomen – nogal eens treurvormen – voorkomen, maar in het geval van De Nieuwe Ooster zit er wel degelijk een visie achter.

Johan Mullenders, boombeheerder en collectiebeheerder van het arboretum: 'Als boombeheerder probeer ik bomen te planten die qua verschijningsvorm iets bijzonders hebben. Dit zowel qua bloei, vrucht, groeivorm, stamtekening, bladvorm of kleur. Ik vind dat je als bezoeker gegrepen moet worden door de enorme variatie aan bomen. Ook al heb je totaal geen verstand van bomen dan moet het je toch iets doen. En natuurlijk zoeken we ook bomen uit die we nog niet in ons arboretum hebben om de collectie te vergroten'.

SPRINGER

De Nieuwe Ooster is een volwassen park, want al in 1892 werd naar een ontwerp van de beroemde tuinarchitect Leonard Springer het eerste deel aangelegd. In de loop van een eeuw is het nog eens drie keer uitgebreid tot de huidige 33 hectare. Springer brak met de manier van aanleg van begraafplaatsen die toen algemeen was. Meestal waren dat saai rechthoekige percelen die onderverdeeld werden door rechte hagen en rijen bomen. Springer vond dat je door een begraafplaats aan te leggen als een landelijk park, je met slingerende paden een landschapspark kon maken dat uitnodigde om er ook voor je plezier een bezoek te brengen. Het moest een plek worden waar verdriet en rouw niet meer de boventoon voerden, maar waar je ook kon genieten van allerlei bomen en heesters. En dan bij voorkeur niet de sombere coniferen die toen vaak werden aangeplant, maar juist een keur aan allerlei aparte soorten die met de seizoenen mee veranderden. Springer was al vanaf jonge leeftijd een groot bomenliefhebber en alle kennis die hij daarover had opgedaan gebruikte hij om een gevarieerd bomenbestand aan te planten. Hij zorgde voor variatie door te letten op de vorm van de bomen, maar ook op de kleur van de takken en de bast. Hij besteedde aandacht aan bladkleuren en de verschillende manieren waarop bomen in het voorjaar uitliepen en maakte zo een harmonieus park dat door de seizoenen heen boeiend is. We zijn ruim 130 jaar verder en vermoedelijk zijn er uit de begintijd nog een dertigtal bomen overgebleven die zich inmiddels tot woudreuzen hebben ontwikkeld.

NATUURLIJKE HABITUS

Aan snoeien had Springer een hekel. Alleen als het echt nodig was mochten vakkundige hoveniers ingrijpen. Boomverzorgers zoals we die nu kennen waren er toen nog niet. Dat principe is in feite nooit losgelaten, want ook nu is het de visie dat de bomen die geplant worden volledig in hun natuurlijke vorm tot hun recht moeten komen. Met het grote aantal bijzondere bomen op een toch beperkte ruimte lukt dat niet altijd en hier en daar staan wel eens bomen te dicht bij elkaar. Maar in veel gevallen geeft dat ook weer een mooi beeld. Ook in de natuur moeten bomen met elkaar om de ruimte vechten en dat hoeft helemaal niet dramatisch te zijn. Zo staat er bijvoorbeeld een zeer fraai exemplaar van *Betula lenta* subsp. *uber* die door de buurbomen wel een beetje in de verdrukking komt. Maar kijk daar eens naar in de herfst als die berk getooid is met goudgele bladeren. Wat steken die dan prachtig af tegen het diepe groen van de omringende bomen. Er zal een tijd komen dat een van de bomen zal moeten wijken en dat is geen ramp, want vele jaren heeft men dan van die mooie combinaties kunnen genieten. Johan is zich er ook terdege van bewust en hij geeft onomwonden toe dat er hier en daar bomen staan die wat ruimte tekortkomen. Johan: 'Het is wellicht inherent aan een verzamelaar. Je wilt meer bomen planten dan dat je ruimte hebt'.

SAMEN VERZAMELEN

Het ontstaan van deze unieke bomenverzameling is een verhaal op zich. De beheerder is steeds op zoek naar bomen die nog in de collectie ontbreken. Er is een herplantplicht om bomen die verwijderd zijn te vervangen. Vanuit de begraafplaats is daar jaarlijks een budget voor. Maar daarnaast hebben bezoekers en nabestaanden de gelegenheid om via de Stichting Arboretum De Nieuwe Ooster bomen te schenken als herdenkingsboom. Nabestaanden kunnen uit een lijstje een soort kiezen die dan op een vooraf besproken plek in aanwezigheid van de familie wordt geplant. Dat is een zeer mooie, ceremoniële activiteit die vaak met een traan gepaard gaat, zoals Johan heeft gemerkt.

De Stichting koopt soms ook bijzondere bomen die men op een kwekerij heeft gezien. En op die manier wordt het sortiment bijzondere bomen steeds uitgebreid. Het bomenpark biedt daardoor ook voor de fervente bomenliefhebbers steeds weer nieuwigheden. Het overgrote deel van de bomen heeft een naamplaatje en soms staat er ook op wie de boom heeft geschonken. Die naamplaatjes maken bij de bezoekers nog iets los: je doet een stap naar de boom of heester toe om de naam te lezen, met bijkomend voordeel dat je de betreffende plant beter gaat bekijken. Je ontdekt zo bijvoorbeeld de prachtige tekening van de schors van de slangenendoorn of het aparte blad van *Ginkgo biloba*. Tegelijk neemt het ook de belemmering weg om braaf op de paden te blijven. Het is een park om te genieten, dat ervaar je bij iedere stap.'

Tetradium daniellii

Mahonia eurybracteata 'Soft Caress'

Zanthoxylum schinifolium

Sorbus 'Autumn Spire'

Nandina domestica

Gleditsia triacanthos

WAT IS MOOI?

De bekendste treurboom van de Nieuwe Ooster is de treuriep *Ulmus* 'Camperdownii'. Een deel van deze collectie is nog uit de tijd van Springer en als er eentje doodgaat, moet die ook weer door eenzelfde exemplaar vervangen worden. Mooi? Daar valt over te redetwisten. Persoonlijk ben ik van treurvormen niet echt gecharmeerd, maar hier zijn ze toch wel op hun plaats en de vorm contrasteert ook mooi met al die vrolijke opgaande bomen eromheen.

Ook het bestuur van de stichting heeft een voorkeur voor andere soorten. Johan heeft persoonlijk iets met de zakdoekjesboom, *Davidia involucrata*, die in het voorjaar bloeit met witte bloemen waarvan de schutbladeren als witte zakdoekjes naar beneden hangen. Een opvallende herfstkleur heeft hij niet en daarom loop je er in deze tijd van het jaar vaak aan voorbij. Van *Zelkova serrata* 'Flekova' staat een indrukwekkend exemplaar op de strooiweide. Dit verre familielid van de iep heeft herfstkleuren die ronduit spectaculair zijn en omdat het een vrijstaande boom is, komt de vorm ook nog eens heel mooi uit. Een bijzonderheid is een nog jong exemplaar van de zeer zeldzame bladverliezende conifeer *Glyptostrobus pensiles*, ook bekend als Chinese cypres. Het is een zogenaamd monotypisch geslacht, dat wil zeggen dat er slechts één soort van is. Er wordt steeds van gezegd dat deze conifeer matig winterhard is, maar de laatste twintig jaar heeft hij in Nederland glansrijk doorstaan.

Een andere topper is *Idesia polycarpa* (zie elders in dit nummer) die in de herfst getooid is met hangende trossen oranje bessen. Van deze soort staan er zeker drie in De Nieuwe Ooster.

KLEURENFESTIJN EN INTRIGERENDE VRUCHTEN

Eind september veranderen de groentinten in het park langzamerhand en midden oktober is het een waar kleurenfeest van oranje, geel en rood. Ik haal een paar soorten voor het voetlicht. Het lichtend geel van *Acer palmatum* zie je al van grote afstand. Er zijn verschillende cultivars van aangeplant en behalve geel zijn er ook met rode en oranje herfstkleuren. De meestal onopvallende *Asimina triloba*, een boom die meer en meer vanwege de eetbare vruchten wordt aangeplant, is nu ook nadrukkelijk met geeltinten aanwezig. Bij ieder bezoek ga ik ook weer even kijken bij *Firmiana simplex*, gewoon omdat hij zeldzaam is. Bizar groot blad dat in de herfst verandert in een scala van geel- en bruintinten. Daar wil je wel een ommetje voor maken. *Parrotia persica* 'Vanessa' is veel bekender maar daarom niet minder mooi. Het is een langzaam groeiende boom met herfstkleuren in rood- en oranje-tinten. Moet ik één soort noemen die in de herfst met kop en schouders boven de andere kleuren uitspringt dan is het toch wel *Stewartia monodelpha* met zijn orangerode bladeren. En wat zie ik daartussen, zijn dat knoppen? Nee, het zijn de uitgebloeide bloemen die je als het ware uitdagen om nog wat dichterbij te komen om ze beter te bekijken.

Via die uitgebloeide bloemen komen we nu bij bijzondere vruchten. Allereerst een indrukwekkend exemplaar van *Tetradium daniellii* of bijenboom die in de herfst vol rode vruchten zit. In de zomer een bijenmagneet, in de herfst aandachtstrekker voor de bomenliefhebber. Wil je eens wat anders zien als een gewoon boontje, kijk dan eens naar de opvallende peulen van *Gleditsia triacanthos*. De peulen zijn grillig gedraaid en hebben bruin-, geel- en oranje-tinten. Geen wonder dat bloemsierkunstenaars er graag mee werken. Het wordt een grote boom, te groot voor een doorsneetuin. Maar hier kun je ervan genieten zonder zelf de ruimte in de tuin ervoor te moeten opofferen. Veel kleiner zijn *Zanthoxylum schinifolium* met rode vruchten en *Nandina domestica* met rode bessen. De bessen van *Callicarpa dichotoma* zijn algemeen bekend, maar toch, als je die paarse bes- en bladkleur bij elkaar ziet, is dat wel bijzonder.

In het park staan ook verschillende soorten *Sorbus* of lijsterbes. De soort met rode vruchten kennen we wel, maar er zijn er ook met gele en oranje vruchten. Een opvallende verschijning is de oranje vruchtdragende *Sorbus* 'Autumn Spire', ook bekend als slanke meelbes. In het voorjaar is De Nieuwe Ooster een bloemenpark met bloeiende sierkersen, appels, peren en *Magnolia*. In het najaar zijn er niet veel bloeiende planten meer te vinden. Maar volg je neus en je ontdekt *Osmanthus heterophyllus*, ook bekend als schijnhulst. Het is een groenblijvende struik met onopvallende, witte, maar heerlijk geurende bloemen. Ik zou *Mahonia eurybracteata* 'Soft Caress' tekort doen als ik hem niet zou noemen. Deze wintergroene heester, getooid met sierlijk blad en geurende bloemen in gele aren is evenals de wat bekendere *Mahonia japonica* een mooie herfstbloeier in het park.

Maar hoe vind je nu al die bijzondere soorten in dat grote park? Op de site denieuweoosterbomenpark.nl is een lijst met alle bomen met daarbij het vak waar je ze kunt vinden. Benieuwd waar bijvoorbeeld *Acer griseum* staat? Zoek op de alfabetische lijst en daar vind je als standplaatsen vak 65 + vak 71. Het vaknummer staat in het park aangegeven en je kunt dus heel gemakkelijk de gewenste soorten vinden. Om het zoeken nog gemakkelijker te maken kun je op de site het vak aanklikken en dan verschijnt er een plattegrond met daarin alle bomen en heesters op naam en plaats in dat betreffende vak. 📍

Informatie

Denieuweoosterbomenpark.nl
Geopend maandag tot en met vrijdag van
8.00 - 17.00 uur;
zaterdag, zon- en feestdagen 10.00 - 17.00 uur.
Vrij parkeren Rozenburglaan 5-7